

TILSHUNOSLIKDA LINGUISTIK TERMINLAR TAHLILI

Qayumova Sevinch Orif qizi

TISU +998919110660

Urinova Tursunoy Urin qizi

Ilmiy rahbar

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11518468>

Annotatsiya: Ushbu maqola lingvistik terminlar tadqiqiga bag'ishlangan bo'lib, unda ona tili darsliklarida keltirilgan tilshunoslik terminlarining tarkibiy xususiyatlarini aniqlash, shakliy tuzilishini tavsiflash maqsad qilib olindi. Darsliklarda lingvistik terminlarning ifodalanishi: muammo va kamchiliklar o'rganildi. Terminlarning standartligini ta'minlash va modellashtirish, shuningdek, tarjima jarayonida ularning moddiy ko'rinishi muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa ilmiy terminologiya, terminografiya taraqqiyoti, terminologik korpus, terminologik ma'lumot bazalarini yaratishning asosiy shartidir. Tilshunoslikda so'z, atama uning semantik-struktur xususiyatlarini chuqur tadqiq etish, terminologlar ism universalligi tufayli har qanday hodisa yoki jarayonni ifodalashi, atama ikki qirrali mohiyat ekanligi, so'z nominativ yoki aniqlovchi vazifani bajarishi mumkinligi munosabatlari tahlil qilindi.

Kalit so'zlar: tilshunoslik, atama, termin, lingvistika, dinamika, terminologiya, fe'l atamaları, ot atamaları, so'z, leksema.

Abstract

This article is devoted to the study of linguistic terms, in which the goal was to determine the structural features of the linguistic terms presented in the textbooks of the native language, and to describe their formal structure. Expression of linguistic terms in textbooks: problems and shortcomings were studied. Standardization and modeling of terms, as well as their material appearance in the translation process, are of great importance. This is the main condition for the development of scientific terminology, terminography, terminological corpus, and the creation of terminological databases. In linguistics, a word, a term is an in-depth study of its semantic-structural properties, terminologists express any phenomenon or process due to the universality of the name, the term is a two-sided essence. the relationship between the fact that the word can perform a nominative or determining function was analyzed.

Keywords: Linguistics, term, terminology, linguistics, dynamics, terminology, verbal terms, nouns, word, lexeme.

Kirish.

Ma'lumki, til va jamiyat bir-biri bilan chambarchas bog'langan. Jamiyatdagi o'zgarishlar tilda o'z ifodasini topishi zarur. Shu nuqtayi nazardan terminologiya tilshunoslikning tez o'zgaruvchan va murakkab tuzilishga ega sohasi hisoblanadi. Tilshunoslik ham o'z lingvistik terminlariga ega. Til ta'limiga lingvistik terminlar mohiyatini o'rganish asosida kechadigan jarayon sifatida qarash mumkin. Ona tilida terminlarning puxta ishlanishi va tartibga solinishi nafaqat darslik va qo'llanmalar yaratish, ona tilida dars olib borish uchun, balki ijtimoiy hayotda ham ahamiyati katta bo'lgan masaladir.

Asosiy qism.

Ona tili darsliklarida keltirilgan lingvistik terminlarni shakliy tuzilishiga ko'ra quyidagicha tasnif qilish mumkin:

1. Sodda terminlar

2. Qo'shma terminlar

3. Juft terminlar

4. Termin-birikmalar

Sodda terminlar.

Sodda terminlar ot turkumiga mansub bo'lib, bir o'zak va shakliy -ma'noviy yaxlitlikka ega bo'ladi. Masalan: ot, sifat, son, ega, bog'lovchi, nutq, omonim, sinonim, metafora, uslubiyat, harf, matn, gap, vergul, nuqta va boshqalar. Sodda terminlar derivatsion xususiyatlariga ko'ra sodda tub terminlar va sodda yasama terminlarga bo'linadi:

- sodda tub terminlar:

til, nutq, urg'u, termin, lug'at, asos, fe'l, ravish, kesim, ega, hol, tire, iqtibos, kinoya, sinekdoxa, me'yor, nisbat, paronim, bo'g'in va hokazolar.

Qo'shma terminlar.

Bunday terminlar birdan ortiq o'zak birikuvidan iborat qo'shma so'zlar hisoblanadi. Ona tili darsliklaridagi lingvistik terminlarning ushbu ko'rinishi faqat o'zlashgan qatlamga tegishli bo'lib, ularga o'zbek tilida tub termin sifatida qaraladi: leksikologiya, leksikografiya, orfoepiya, orfografiya...

Juft terminlar.

Juft terminlar ikki so'zning juftlanishi asosida hosil bo'ladi. Biz tadqiqot davomida birgina so'z-gap juft terminiga duch keldik. Termin-birikmalar.

Barcha terminosistemalarda kuzatilgani kabi lingvistik terminlarimiz orasida ham termin-birikmalar miqdori ustuvorlik kasb etadi. Birikma-terminlar birdan ortiq leksik birlikdan tashkil topadi va birikma holatida bo' ladi: unli tovush, nutq a'zosi, bosh so'z, hikoya matni, so'z yasovchi qo'shimcha, sodda yasama so'z, fe'ning vazifa shakllari, buyruq-istak mayli, otlashgan sifat, vazifadosh bog'lovchi, adabiy me'yor, nutqning boyligi, nutqning jo'yaliligi va boshqalar.

XULOSA

Kuzatishlardan ma'lum bo'ladiki, ona tili darsliklarida besh va undan ortiq tarkibli termin-birikmalar uchramaydi hamda sodda terminlar va termin-birikmalar yetakchi o'rinda bo'lgani holda, qo'shma va juft terminlar miqdori juda kam hajmni tashkil etadi. Ona tili darsliklarida mavjud lingvistik terminlar tizimidagi murakkab terminlarning aksariyati umumnutqda so'z birikmasi sifatida ham ishla tiladi va ular tarkibidagi har bir lug'aviy ma'noli birlik o'z avtosemantikligini saqlab qoladi. Faqat bir ilmiy-lingvistik tushunchani anglatishi, ba'zilarining boshqa tillarga bir so'z bilan tarjima qilinishi kabi xususiyatlar ularni termin-birikmalar safiga kiritishga asos bo'ladi. Terminologik korpus, terminologik ma'lumot bazalari yaratishda terminni modellashtirish asosiy bosqichlardan sanaladi va bu jarayonda ham, terminni bir tildan ikkinchi tilga tarjima qilishda ham murakkab tarkibli terminlar turli qiyinchiliklarni yuzaga keltirishi mumkin. Bu esa tilshunoslik terminologiyasi oldiga lingvistik terminlarni qayta ishlash, tizimlashtirish va tartibga solish vazifasini qo'yadi.

References:

1. Текст научной статьи по специальности «Языкознание и литературоведение» Shahlo Abdimurod Qizi Abdisalomova
2. Евлоева З.И. Русская лингвистическая терминология в эволютивном аспекте: диссертация кандидата филологических наук. - Нальчик , 2006. - 150 с.4.

- Shaxobiddinova, S. (2021). Transfer of ethnographies in french-uzbek translation dictionaries. Конференции, 1(1). <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1.1133>.
3. <https://doi.org/10.47100/nuu.v2i18.03.128>
4. <https://doi.org/10.47100/nuu.v2i18.03.148> May, 2022

INNOVATIVE
ACADEMY